

МИТНА БЕЗПЕКА: ЇЇ СУТНІСТЬ І МІСЦЕ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

©2020 КОСТЯНА О. В.

УДК 342.951:339.543
JEL: F52

Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави

Метою статті є визначення сутності категорії «митна безпека» та її місця в системі національної безпеки держави. Проаналізовано категорію «митна безпека» та її основні складові частини. Розглянуто підходи до трактування даної категорії відповідно до вітчизняного законодавства та згідно з поглядами провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Визначено формулювання, на яке доцільно спиратися в подальших дослідженнях. Розглянуто суміжну категорію «митні інтереси держави» в контексті аналізу категорії «митна безпека», визначено та згруповано основні види митних інтересів України на сучасному етапі, а також наведено їх графічне представлення. Встановлено, що сфера всіх митних інтересів держави полягає в площині досягнення певних економічних результатів та дотримання митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та контролюючими органами. Важливим кроком держави в цьому напрямку буде закріплення переліку митних інтересів на законодавчому рівні, адже наразі він не прописаний в українських законодавчих актах. Проаналізовано роль та місце митної безпеки України в системі національної безпеки держави, у результаті чого визначено, що митна безпека належить до складу такої частини національної безпеки, як економічна безпека. І хоча у вітчизняній практиці розрахунку рівня економічної безпеки митну безпеку не виокремлено як окрему частину економічної безпеки, факт зв'язку економічної безпеки з митною є беззаперечним, оскільки митні інтереси держави, стан захищеності яких і формує митну безпеку, полягають саме в економічній площині. З'ясовано, що митна безпека є пов'язаною з майже всіма складовими частинами економічної безпеки, однак найбільш тісний зв'язок спостерігається між митною та фінансовою безпекою, а також між митною та зовнішньоекономічною безпекою.

Ключові слова: безпека, національна безпека держави, митна безпека держави, економічна безпека держави, митні інтереси.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-76-82>

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 18.

Костяна Оксана Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри митної справи та оподаткування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: kostianaya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2185-1990>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/V-3198-2017>

UDC 342.951:339.543
JEL: F52

Kostiana O. V. The Essence of the Customs Security and Its Place in the National Security System of the State

The article is aimed at determining the essence of the category of «customs security» and its place in the national security system of the State. The category of «customs security» and its main components are analyzed. Approaches to interpretation of this category are considered in line with the national legislation and in accordance with the views of leading domestic and foreign scholars. The wording on which it is advisable to rely in further research is defined. The adjacent category of «customs interests of the State» is considered in the context of the analysis of the category of «customs security», the main types of customs interests of Ukraine at the present stage are defined and grouped, also their graphical presentation is provided. It is determined that the scope of all customs interests of the State lies in the plane of achieving certain economic results and compliance with customs legislation by subjects of foreign economic activity and regulatory authorities. An important step of the State in this direction will be to consolidate the list of customs interests at the legislative level, because it still remains undocumented in Ukrainian legislative acts. The role and place of customs security of Ukraine in the national security system of the State are analyzed, which determines that customs security belongs to such part of national security as economic security. Although in the domestic practice of computing the level of economic security the customs security is not singled out as a separate part of economic security, the fact of communication of economic security with customs is indisputable, since the customs interests of the State, the status of protection of which forms customs security, lie in the economic plane. It is found out that customs security is associated with almost all components of economic security, but the closer link is observed between customs and financial security, as well as between customs and foreign security.

Keywords: security, national security of the State, customs security of the State, economic security of the State, customs interests.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 18.

Kostiana Oksana V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Customs and Taxation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: kostianaya@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2185-1990>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/V-3198-2017>

Вітчизняна економічна система не є ізольованою. Вона функціонує та розвивається, знаходячись у тісному взаємозв'язку з економічними системами інших держав. Однак вплив інших держав та окремих суб'єктів на економічну систему загалом і на різні її елементи зокрема може бути як позитивним, так і негативним. У певних ситуаціях можуть ви-

никати різноманітні ризики, що загрожуватимуть національним інтересам і національній безпеці держави. Одним із основних видів таких загроз є загрози, що виникають у митній сфері. А отже, питання формування митної безпеки держави нині, коли по всьому світу спостерігається посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів, є досить актуальним.

Наразі однією зі стратегічних цілей української економіки можна назвати європейську інтеграцію. Для її реалізації протягом останніх років здійснено ряд кроків, у тому числі пов'язаних з лібералізацією митних відносин. З одного боку, це позитивно впливає на розвиток торговельних відносин, однак, з іншого – може призвести до певних загроз митній безпеці. Тому наразі питання митної безпеки України є досить актуальними. Однак для здійснення подальших досліджень у цій галузі важливо чітко окреслити категоріальний апарат.

Теоретико-методичні питання митної безпеки розглядали у своїх роботах вітчизняні фахівці в галузі митної справи: І. Бережнюк, А. Войцещук, М. Губа, В. Настюк, А. Мазур, П. Пашко, П. Пісною, Д. Приймаченко, О. Руренко, А. Стельмашук та інші. Однак деякі аспекти щодо понятійного апарату митної безпеки та визначення її місця в системі національної безпеки держави є недостатньо висвітленими.

Мета даної статті полягає у визначенні сутності та місця митної безпеки в системі національної безпеки держави.

Аля визначення категорії «митна безпека» розглянемо суміжну категорію – «національна безпека». Так, відповідно до вітчизняного законодавства, національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [1]. Що стосується складових національної безпеки держави, то у вітчизняному законодавстві вони чітко не виокремлені. Тому для подальшого аналізу будемо спиратися на думки науковців щодо цього питання.

Митна безпека – складна економічна категорія, що може розглядатися як елемент національної безпеки. Для чіткого її визначення проаналізуємо частини, з яких складається визначення.

Так, мито, відповідно до вітчизняного митного та податкового законодавства, є одним із загальнодержавних податків, що в обов'язковій формі справляється під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України.

Згідно із тлумачним словником української мови безпека визначається як стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [2]. Також в юридичній літературі безпека розглядається як стан захищеності життєвих інтересів особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [3].

Виходячи з вищенаведеного можна зробити висновки, що категорія «митна безпека» знаходиться в площині забезпечення захищеності інтересів держави у сфері митного оподаткування. Більш детальне визначення категорії «митна безпека» наводиться в законодавчих актах і роботах вітчизняних і зарубіжних науковців. У *табл. 1* наведено підходи до трактування митної безпеки.

Отже, загалом щодо тлумачення терміна «митна безпека» можна виділити декілька підходів. Відповідно до основного та найпопулярнішого митна безпека розглядається як стан захищеності або митних інтересів (за П. В. Пашко та П. Я. Пісним [8] – економічних інтересів), або митного кордону. Саме в подібному формулюванні розглядається сутність митної безпеки відповідно до положень Митного кодексу. Враховуючи те, що дане трактування є закріплене на законодавчому рівні, а також враховуючи підтримку такого визначення митної безпеки серед більшості науковців, для подальшого аналізу будемо спиратися саме на нього.

Під митними інтересами відповідно до вітчизняного митного законодавства розглядаються національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи [4]. Підкреслимо зв'язок категорії «митні інтереси держави» та «національні інтереси держави», оскільки митні інтереси підпадають під сферу національних інтересів держави та можуть розглядатися як їх елемент.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [1] національні інтереси України – життєво важливі інтереси людини, суспільства та держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності та добробуту її громадян.

В Україні наразі законодавчо не сформульовано чітко окресленого визначення митних інтересів України та їх переліку, що слід розглядати як досить негативне явище, оскільки через цю прогалину неможливо на державному рівні однозначно та чітко визначити й окреслити категорію «митна безпека», що веде до зниження ефективності заходів, спрямованих на її забезпечення. Тому для подальшого аналізу звернемося до європейського законодавства та поглядів науковців щодо цього питання

У Митному кодексі ЄС [13] серед завдань митних органів наводиться захист фінансових інтересів держав-членів, звідки можна вважати, що митні інтереси здебільшого мають фінансову природу. На думку К. І. Новікової, серед найважливіших митних інтересів України є такі:

- ✦ створення умов лібералізації зовнішньої торгівлі;
- ✦ недопущення контрабанди та порушення митних правил;
- ✦ удосконалення митного законодавства України відповідно до світових та європейських стандартів;
- ✦ прискорення товаро- та пасажиропотоку через митний кордон;
- ✦ забезпечення споживчого ринку якісними іноземними продуктами та недопущення ввезення небезпечних для здоров'я людей товарів [14].

Підходи до визначення категорії «митна безпека»

Автор(-и) / Джерело	Визначення терміна «митна безпека»
Митний кодекс України [4]	Стан захищеності митних інтересів України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи
О. Камчатна [5]	Стан захищеності митного кордону України й інтересів держави у сфері митної справи. Причому стан захищеності має забезпечувати переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів, а також проведення відповідних митних процедур (митний контроль, митне оформлення і регулювання)
М. Губа [6]	Стан захищеності митних інтересів України, який забезпечується завдяки ефективній реалізації державної податкової політики та політики в галузі державної митної справи, характеризується надійним функціонуванням митної системи, безпечністю митного простору країни, відкритістю національної економіки та прийнятним рівнем експортно-імпоротної залежності держави та ґрунтується на врахуванні фіскально-регуляторних пріоритетів країни та інтересів платників митних платежів
М. Левко [7]	Захищеність митних інтересів суб'єктів господарювання, держави та міжнародної спільноти, за якої забезпечуються сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам у митній сфері та інших сферах державного управління в разі виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам, нейтралізація яких входить до компетенції митних органів
П. Пашко, П. Пісной [8]	Стан захищеності економічних інтересів держави в митній галузі, який дає можливість у різних зовнішніх і внутрішніх умовах незалежно від будь-яких загроз забезпечити: а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів; б) здійснення митного регулювання, пов'язаного із установленням і справлянням податків і зборів; в) застосування процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання; г) проведення боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективної реалізації митної справи
П. Пашко [9]	Система ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави у митній сфері, мета якої полягає в досягненні усталеної та передбачуваної роботи митної служби, достатнього рівня сприяння ЗЕД у нестабільних внутрішніх і зовнішніх умовах
І. Новосад [10]	Невід'ємна складова системи економічної безпеки, що відіграє важливу роль у захисті національних економічних інтересів у сфері зовнішньоекономічної діяльності
А. Городецький [11]	Конкретна специфікація економічної безпеки, яка означає надійність економічних кордонів як складової частини державного кордону
Н. Гавловська, О. Осадчук, Є. Рудніченко [12]	Комплекс ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави із захисту інтересів народу та держави в митній сфері. Вона відіграє важливу роль у системі економічної безпеки держави загалом і фінансової безпеки зокрема, тому що орієнтована на гарантування економічних інтересів у зовнішньоекономічній та фінансовій сферах водночас

С. В. Шевчук наголошує на необхідності розмежування двох категорій митних інтересів держави та митних інтересів суб'єктів ЗЕД. Автор зауважує, що митні інтереси держави слід розглядати як складову національних інтересів держави, що лежить у площині різногалузевого спрямування (соціально-економічного, екологічного, політичного, правоохоронного, зовнішньоекономічного, інформаційного, культурного) та тривимірного формату взаємодії (мікро-, макро- і наднаціональний рівень), реалізація яких забезпечується в межах здійснення митної справи, що сприяє побудові ефективної моделі захис-

ту митної та національної безпеки [15]. Тоді як митні інтереси суб'єктів ЗЕД часто можуть іти в розріз митним і національним інтересам держави, оскільки для суб'єктів ЗЕД питання збагачення та отримання прибутку часто привалюють над забезпеченням дотримання національних інтересів держави. Це часто веде до правопорушень суб'єктів ЗЕД у митній сфері.

М. М. Разумей розглядає митні інтереси як певний спектр національних інтересів держави, що пов'язані їх забезпеченням і реалізацією митної справи та задоволення яких сприяє забезпеченню ефективного функціонування, сталого розвитку еко-

номічної системи, зменшенню загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві у сферах, що пов'язані з митною сферою, та визначається поточним станом зовнішньоекономічних відносин, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян, ступенем реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку та захисту культурного й інформаційного середовища держави, станом зовнішньоекономічної та митної безпеки [16].

На основі проаналізованих підходів до трактування категорії «митні інтереси» визначено три основні взаємопов'язані напрями, за якими такі інтереси формуються, а саме: нівелювання поточних загроз економічній безпеці; забезпечення ефективної діяльності митних органів; забезпечення сталого економічного розвитку (рис. 1). Зазначимо, що сфера всіх митних інтересів держави полягає в площині досягнення певних економічних результатів і дотримання митного законодавства суб'єктами ЗЕД і контролюючими органами.

Існують різні підходи до приналежності митної безпеки до інших складових безпеки держави. Так, одні науковці розглядають митну безпеку передусім як складову економічної безпеки держави, інші підкреслюють роль митної безпеки як складової національної безпеки країни. Також є думка, що митна безпека, з одного боку, є складовою фінансової безпеки держави, у тому числі податкової, а з іншого – зовнішньоекономічної [6].

Національна безпека – це широка розгалужена категорія, яка включає в собі майже всі сфери забезпечення безпеки держави, її громадян, території, економіки. Тому економічну безпеку держави будемо розглядати як одну зі складових частин національної безпеки.

Увітчизняному законодавстві визначення економічної безпеки не наведено. Науковці трактують цю економічну категорію по-різному. Так, російський учений Л. І. Абалкін [17] визначає економічну безпеку як сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення. Складовими економічної безпеки країни згідно з «Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженою Міністерством економіки України [18], є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна та фінансова безпека (рис. 2).

Зазначимо, що опосередковано чи прямо митна безпека пов'язана з усіма вищезазначеними складовими економічної безпеки. Найбільш тісний зв'язок простежується між митною безпекою фінансовою та зовнішньоекономічною. Адже при здійсненні процедур митного оформлення в бюджет держави спрямовуються надходження від мита, ПДВ та акцизу, що, за своєю економічною сутністю, є податками. Таким чином, простежується прямий зв'язок між митною без-

Рис. 1. Митні інтереси держави

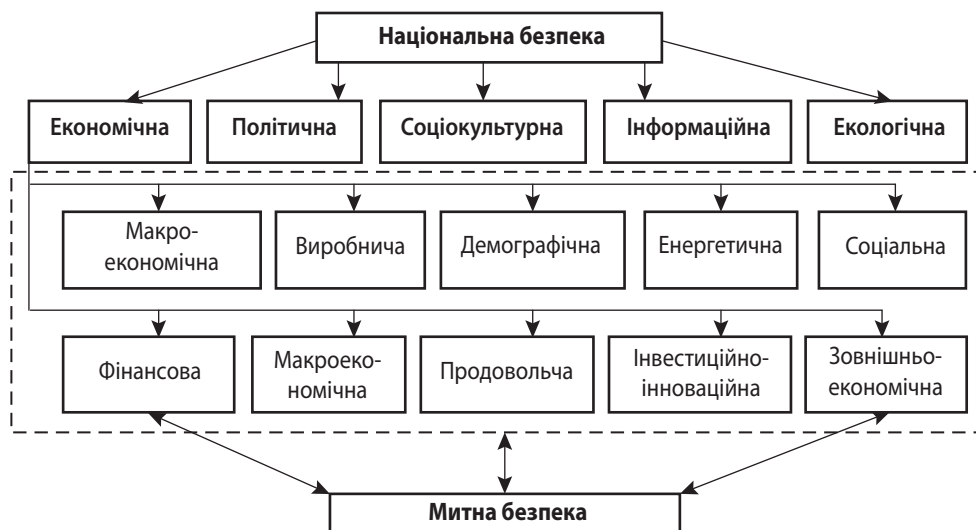

Рис. 2. Митна безпека в системі складових національної безпеки держави

пекою та фінансовою, особливо такою її складовою, як бюджетно-податкова безпека.

Категорію «митна безпека» також можна розглядати в контексті «зовнішньоекономічної безпеки», оскільки саме цей вид безпеки пов'язаний зі забезпеченням мінімізації збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці, чому, своєю чергою, також сприяє можливість швидкого та безперешкодного митного оформлення при транспортуванні різних факторів виробництва через митний кордон держави.

Макроекономічна безпека представляє собою стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій. Відповідно експортно-імпорتنі операції, процедура здійснення яких пов'язана з формуванням митної безпеки, а також формування бюджетних надходжень за рахунок митних платежів також впливають на макроекономічні процеси в державі.

Зв'язок між митною та інвестиційно-інноваційною безпекою простежується через сприяння створенню сприятливого інвестиційного клімату в державі завдяки захищеності митних інтересів та можливості відносно безперешкодно через зручні та прозорі процедури митного оформлення здійснювати транспортування виробничих факторів та товарів через митний кордон.

Виробнича безпека представляє собою стан виробничої сфери країни, за якого забезпечується максимально ефективного використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки. Звичайно, що в сучасному світі, з високим рівнем розвитку гло-

балізаційних процесів, достатньо важко налагодити масштабне виробництво без використання хоча б частково імпоротної сировини чи обладнання або експорту готової продукції.

Важливою складовою продовольчої безпеки є забезпечення вітчизняного ринку (за необхідності) імпортними продуктами харчування, а також за наявності загроз – обмеження експорту вітчизняних продуктів, що також пов'язано з формуванням митної безпеки.

Енергетична безпека – це стан економіки, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів країни, наявності на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії, а також доступності, диференційованості та екологічності енергетичних ресурсів. Для формування енергетичної безпеки держави часто необхідним є імпортувати з інших країн певного обладнання або сировини, що також є у сфері забезпечення митної безпеки.

Соціальна безпека розглядається стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу. Близькою до соціальної безпеки є демографічна безпека, що представляє стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз. Зв'язок митної безпеки з цими категоріями є найбільш опосередкованим і проявляється в формуванні загального сприятливого середовища для соціального розвитку.

ВИСНОВКИ

Отже, таким чином митна безпека є складною категорією, у контексті докладного визначення змісту якої необхідне чітке окреслення переліку митних інтересів держави. Важливим кроком держави в цьому напрямку буде закріплення такого переліку інтересів на законодавчому рівні, адже наразі такого

переліку немає. Митна безпека є важливою складовою економічної безпеки держави, яка, своєю чергою, є частиною національної безпеки. І хоча у вітчизняній практиці розрахунку рівня економічної безпеки на державному рівні митну безпеку не виокремлено як окрему частину економічної безпеки, факт зв'язку економічної безпеки з митною є беззаперечним, оскільки стан захищеності митних інтересів держави і полягає саме в економічній площині. Слід також підкреслити особливо тісний зв'язок митної безпеки з таким складовими економічної безпеки, як фінансова та зовнішньоекономічна. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Словник української мови : в 11 томах / редкол. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1 : А–В, 1970. 799 с. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
3. Юридична енциклопедія: в 6 томах / редкол. Ю. С. Шемученко (голова) та ін. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 1 : А–Г. 672 с.
4. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
5. Камчатная О. Таможенные интересы и таможенная безопасность как факторы обеспечения национальной безопасности Украины. *Закон и жизнь*. 2014. № 5. С. 44–48. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/5/10.pdf>
6. Губа М. О. Фактори підвищення ефективності здійснення державної митної справи в Україні // Дослідження теоретичних аспектів та розробка системи оцінювання ефективності митних процедур : матеріали науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 25 вересня 2014 р.). Хмельницький, 2014. С. 80–81.
7. Левко М. М. Системний підхід до визначення ролі та місця митної безпеки у забезпеченні економічної безпеки держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 95–103. DOI: <https://doi.org/10.15421/40260216>
8. Пашко П. В., Пісний П. Я. Митна політика та митна безпека України. *Фінанси України*. 2006. № 1. С. 74–85.
9. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія. Одеса : АТ «Пласке», 2009. 628 с.
10. Новосад І. В. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. *Світ фінансів*. 2015. № 2. С. 145–155. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/884/892>
11. Городецкий А. Вопросы безопасности экономики России. *Экономист*. 1995. № 10. С. 44–50.
12. Гавловська Н. І., Осадчук О. В., Рудніченко Є. М. Вплив митних органів на економічну безпеку держави. *Митна безпека*. 2011. № 1–2. С. 52–56. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2043/1/7.pdf>
13. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлен-

- ня Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13#Text
14. Новікова К. І. Глобалізаційні виклики митної безпеки держави. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 4. С. 174–180. URL: <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/eo-4-2012/174-180.pdf>
 15. Шевчук С. В. Аналіз теоретико-методологічних підходів визначення поняття «митні інтереси». *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 42–48. DOI: 10.32702/2306-6806.2018.10.42
 16. Разумей М. М. Зовнішньоторговельна безпека держави: управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2010. № 2. С. 18–26. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10rmmdu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10rmmdu.pdf)
 17. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России : угрозы и их отражение. *Вопросы экономики*. 1994. № 12. С. 4–13.
 18. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 12777. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

REFERENCES

- Abalkin, L. I. "Ekonomicheskaya bezopasnost Rossii : ugrozy i ikh otrazheniye" [Economic Security of Russia: Threats and Their Reflection]. *Voprosy ekonomiki*, no. 12 (1994): 4-13.
- Gorodetskiy, A. "Voprosy bezopasnosti ekonomiki Rossii" [Security Issues of the Russian Economy]. *Ekonomist*, no. 10 (1995): 44-50.
- Havlovska, N. I., Osadchuk, O. V., and Rudnichenko, Ye. M. "Vplyv mytnykh orhaniv na ekonomichnu bezpeku derzhavy" [The Influence of the Customs Authorities on the Economic Security of the State]. *Mytna bezpeka*. 2011. <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2043/1/7.pdf>
- Huba, M. O. "Faktory pidvyshchennia efektyvnosti zdiisnennia derzhavnoi mytnoi spravy v Ukraini" [Factors for Improving the Efficiency of State Customs in Ukraine]. *Doslidzhennia teoretychnykh aspektiv ta rozrobka systemy otsiniuvannia efektyvnosti mytnykh protsedur*. Khmelnytskyi, 2014. 80-81.
- Kamchatnaya, O. "Tamozhennyye interesy i tamozhennaya bezopasnost kak faktory obespecheniya natsionalnoy bezopasnosti Ukrainy" [Customs Interests and Customs Security as Factors of Ensuring the National Security of Ukraine]. *Zakon i zhizn*. 2014. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/5/10.pdf> [Legal Act of Ukraine] (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [Legal Act of Ukraine] (2013). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13#Text [Legal Act of Ukraine] (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
- Levko, M. M. "Systemnyi pidkhid do vyznachennia roli ta mistsia mytnoi bezpeky u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [Systematic Approach to

- Identifying the Role and Place of Customs Safety in the Economic Safety of the State]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 26.2 (2016): 95-103.
DOI: <https://doi.org/10.15421/40260216>
- Novikova, K. I. "Hlobalizatsiini vyklyky mytnii bezpetsi derzhavy" [Globalization Challenges to State Customs Security]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*. 2012. <https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/eco-4-2012/174-180.pdf>
- Novosad, I. V. "Mytna bezpeka yak vazhlyva skladova ekonomichnoi bezpeky derzhavy" [Customs Security as an Important Component of Economic Security]. *Svit finansiv*. 2015. <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/884/892>
- Pashko, P. V. *Mytna bezpeka (teoriia, metodolohiia ta praktychni rekomendatsii)* [Customs Security (Theory, Methodology and Practical Recommendations)]. Odesa: AT «Plaske», 2009.
- Pashko, P. V., and Pisnoi, P. Ya. "Mytna polityka ta mytna bezpeka Ukrainy" [Customs Policy and Customs Security of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2006): 74-85.
- Razumei, M. M. "Zovnishnyotorhovelna bezpeka derzhavy: upravlinskyi aspekt" [Foreign Trade Security of the State: Administrative Aspect]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*. 2010. [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10rmmdua.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10rmmdua.pdf)
- "Slovnnyk ukrainskoi movy" [Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv : Naukova dumka, 1970-1980. Vol. 1, 1970. <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
- Shevchuk, S. V. "Analiz teoretyko-metodolohichnykh pidkhodiv vyznachennia poniattia «mytni interesy»" [Analysis of Theoretical Methodological Approaches of Definition of the Concept "Custom Interests"]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 10 (2018): 42-48.
DOI: 10.32702/2306-6806.2018.10.42
- Yurydychna entsyklopediia* [Legal Encyclopedia], vol 1. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, 1998.